

jak by bylo možno hledat nápravu. Sami si ovšem uvědomují obtížnost takového snažení. Nepropadávají však odevzdanosti osudu a zdůrazňují možnost a nutnost postupně rozrušit onen bludný kruh, který uvnitř společenského organismu produkuje a reprodukuje kriminalitu.

Z počáteční divergence obou zkoumaných skupin, která pokračovala i po publikaci *Unraveling*, vyvozují především nepodstatnost vlivu obecných sociálních podmínek na genezi trestné činnosti. Kriminogenní vlivy širšího sociálního prostředí jsou podle jejich názoru selektivní: disponovanými jedinci jsou přijímány, dobře sociálně adaptovanými osobami jsou odmítány. Glueckovi znovu v recenzované publikaci opakuji svůj názor na hlavní příčiny trestné činnosti, k němuž dospěli po intenzivní celoživotní práci: trestná činnost je produktem biologického vybavení (make-up) dítěte a rodinného dramatu, které se odehrává především během několika prvních let života a v němž dítě a jeho rodiče hrají hlavní role.

Kriminální recidivu jako nejúpornější formu trestné činnosti pak Glueckovi chápou jako projev nedostatečné životní zralosti osob, u nichž došlo k nežádoucí kombinaci obou základních faktorů: nepříznivého biologického vybavení a nepříznivých podmínek raného dětství. I po dosažení fyzické dospělosti je pro mnoho chronických recidivistů příznačná impulsivnost, nepromyšlené jednání a zmatenost plánů, nerealistické ambice, neschopnost podřídit okamžitá přání vzdálenějším cílům, nemožnost nebo nevěle poučit se ze zkušeností, z trestů a z vězení, neschopnost plnit závazky vyplývající z manželských, rodičovských a zaměstnaneckých vztahů atd.

Věk od 25 do 31 let je rozhodujícím obdobím, v němž se tyto emocionálně nezralí rozdělí na dvě části. Prvá část postupně, opožděně dozraje a majde svou formu víceméně bezkonfliktního soužití se společnostmi. Druhé se to nepodaří a ta potom ztrácí zbytek svých let ve věznicích, v dobročinných ústavech nebo na ulici.

V závěrečné kapitole Glueckovi zdůrazňují, že determinismus v lidském chování znamená fatalismus. Skutečnost, že příroda používá rutinní série událostí a jevů, které směřují k určitému cíli, neznamená, že bychom nemohli do tohoto nám známého řetězu zasáhnout a změnit jej svými profylaktickými a terapeutickými kroky. To koneckonců potvrzuje zdravotnictví dnes a denně. Odborné, vytrvalé a trpělivé úsilí, zaměřené na jednotlivce i skupiny, ukázalo možnost změnit směr, jímž se počaly ubírat osudy ohrožených jedinců. Aniž by popírali význam jiných forem prevence kriminality, kladou Glueckovi hlavní důraz na včasné rozpoznávání ohrožených dětí a na takové preventivní kroky, které by v nich a kolem nich paralyzovaly klíčící semínka budoucí delikvence.

Pokud jde o biologické vybavení dítěte, mají autoři za to, že za daného stavu vědy i společnosti lze sotva mnoho dělat. Zdůrazňují však, že je možno udělat velmi mnoho ve zlepšení rodinného prostředí a vedení dětí

doma i ve škole. K úloze rodiny, školy a institucí pečujících o využití volného času dětí a mládeže pak Glueckovi podávají řadu svých rad a doporučení, které jsou samozřejmě přizpůsobeny specifickým americkým podmínkám.

Delinquents and Nondelinquents in Perspective je bezesporu práce, která šíří záběru a hloubkou svého pohledu patří mezi základní díla současné kriminologie.

Miroslav Veverka

C. Wolfgang Müller: Jugend. Soziologische Materialien

Quelle & Meyer, Heidelberg 1968, s. 87

Práce C. W. Müllera je čtvrtým samostatným dílem desetisvazkové řady, nazvané *Gesellschaft und Erziehung*. Řadu zahajuje studie zabývající se problémy výchovy jako společenské vědy, jeden z dalších svazků je věnován organizaci výuky, všechny ostatní jsou pak zaměřeny na sociologickou a ve dvou případech sociálně psychologickou problematiku. Naprostou převahu mají tedy v této řadě sociologické práce.

Autor publikace C. W. Müller se podjal vědeckého úkolu: vybrat z rozsáhlé poválečné — kvalitou i dosahem rozmanité — západo-německé produkce v oblasti sociologie mládeže ty studie, které by jednak ukazovaly sociologickou problematiku mládeže v její šíři a současně i genezi, jednak odhalovaly problémy a nedostatky, na jejichž řešení by se sociologie mládeže v budoucnu měla zaměřit.

Středem zájmu autora je tedy — v souladu s poválečným trendem sociologie mládeže v NSR — především empirický materiál, a to v první řadě tuzemský. Cizím výzkumům, až na některé výjimky (Eisenstadt) téměř výhradně americké provenience, věnuje pozornost jen v případech, které jsou v souladu s jeho autorským záměrem. Jde mu především o to ukázat vazbu západoněmecké sociologie mládeže na sociologii americkou, jednak chce vytypované problémy ukázat v širších souvislostech a podtrhnout tak jejich významnost a konečně s jejich pomocí odhalit mezery v dosavadním bádání v NSR.

Jádrem Müllerovy studie je tedy přehled prací zabývajících se výzkumy mládeže v NSR od konce druhé světové války až po druhou polovinu šedesátých let (zhruba za 16 let poválečného vývoje). Při třídění a zpracování tohoto materiálu uplatňuje chronologický a věcný zřetel, což mu umožňuje shrnout jej do následujících okruhů: první výzkumy po skončení druhé světové války; výzkumy studující mládeže; výzkumy zaměstnané mládeže; výzkumy vesnické mládeže; mládež a volný čas; nápadné chování mládeže; hodnotová orientace mládeže (politická, náboženská a sexuální). Každý z uvedených výzkumů je popsán nejen z hlediska věcného, ale i metodologického. Kritický přístup Müllerův se projevuje především v samém výběru materiálu, dále v kritických poznámkách uváděných na okraj některých výzkumů (především

z hlediska metodologického a věcného) a konečně i v jeho snaze ukázat čtenáři dílčí poznatky, které empirický materiál odhaluje, v globálnějším a širším kontextu současných teoretických diskusí o mládeži vůbec jako předmětu sociologického bádání. Tak se k předcházejícím okruhům problémů připojují další kapitoly řešící základní teoretické otázky, jimiž se Müller dostává nad pouhou prezentaci zjištěných holých faktů.

V této souvislosti věnuje především pozornost ujasnění pojmu mládež. Ukazuje rozdílnost přístupu různých sociologů a akcentuje ty výzkumy, které odmítají přistupovat k mládeži nediferencovaně (viz např. Schelský). Další kapitola je věnována subkultuře mládeže. Zde využívá především amerických výzkumů a konfrontuje je s německými diskusemi o subkultuře. Zdůrazňuje, že američtí autoři, na rozdíl od západo-německých, jsou si vědomi toho, že u analyzovaného jevu „subkultura“ se jedná o specifický vrstevný jev. Německé sociologii vytýká, že se těmito problémy zabývá příliš všeobecně (Tenbruck) z obavy, že by interpretace vrstevné specifiky subkultury mladistvých mohla oživit diskuse o třídním uvědomění a situaci. Třetí teoretická kapitola je věnována pozicím a rolím mládeže, s opětným důrazem na vrstevně specifický charakter mládeže.

Studii uzavírá Müller kapitolou, kterou chce podtrhnout nutnost zařazovat dílčí poznatky zprostředkované empirickým bádáním do širších teoretických souvislostí a v níž konfrontuje především pojetí Schelského a Tenbrucka, na nichž ukazuje odlišnost dvou základních přístupů v západoněmecké sociologii mládeže.

Závěrem tedy můžeme konstatovat, že Müllerova studie splnila nejen základní úkol, který má řada *Erziehung und Gesellschaft* plnit, tj. podat přehled originálních studií příslušného vědního oboru spolu s jejich charakteristikou a tak zprostředkovat čtenáři pohled na stav bádání i jeho další výhledy, ale v mnoha směrech jej i ku prospěchu věci překročila právě tím, že nezůstala jen u tohoto přehledu, u interpretace „holých faktů“.

Pro našeho čtenáře má Müllerova publikace především informativní význam o stavu výzkumné práce v oblasti sociologie mládeže, a to jak z věcného tak metodologického hlediska. Pozornému čtenáři neunikne přitom společenské pozadí řešených otázek (Müller na ně nejednou sám poukazuje a je si také plně vědom společenské podmíněnosti jak při volbě zkoumaných problémů, tak i při jejich řešení), ani rozpory, které prezentovaný materiál vyjevuje a které avizují vnitřní problémy kapitalistické společnosti.

Eliška Nováková